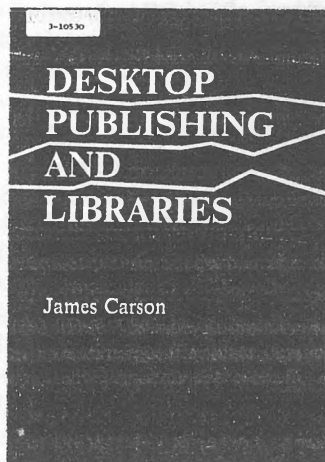

SZEMLE

CARSON, James: Desktop publishing and libraries.
–London : Los Angeles : Taylor Graham, cop. 1988. – 81 p.

Asztali kiadványszerkesztés és a könyvtárak

Mit is jelent az, amit a számítógépes szakma asztali kiadványszerkesztő rendszernek hív? Mielőtt idéznénk az ismertetendő kiadvány erre adott választát, a recenzens kicsit maga mentségére (amiért a desktop publishing magyar megfelelőjeként meggyőződése ellenére az asztali kiadványszerkesztő rendszert veszi át a magyar szakirodalomból), kicsit azért, hátha a jelenlegi stádiumban még befolyásolni lehetne egy nem szerencsés terminus megrogzódését, hadd figyelmeztesse az olvasót már az elején: talán jobban fedné a tartalmat a *házi kiadványkészítő rendszer* kifejezés, - hisz mint látni fogjuk itt nemcsak

szerkesztésről, de nyomtatásról, - tehát a kiadvány *készítéséről* van szó, s a dolog lényege nem is az asztal (amire valóban ráfér a gép), hanem az, hogy intézményen belül, profi kiadó és nyomda közbejötté nélkül történik a kiadvány létrehozása.

A kis terminológiai kitérő után tehát a válasz az eredeti kérdésre: a desktop publishing nem más, mint egy asztali számítógép - PC (personal computer) - összekötve egy lézernyomtatóval. Ez a konfiguráció - a megfelelő szoftverek alkalmazása esetén képes a soklépcsős kiadványelőkészítési, szerkesztési és nyomtatási eljárást kiváltani olyan módon, hogy a publikáció létrehozásának idejét lényegesen lerövidíti, a hibalehetőségeket csökkenti, a folyamatban résztvevők számát egy főre csökkenti, így a költségek egy részét is megtakarítja, ugyanakkor a produktum vizuálisan rendelkezik a nyomtatott termékek minden esztétikai előnyével.

Ezeknek a rendszereknek a legfontosabb jellemzője, hogy PC bázisúak. Ez pontosan megkülönbözteti a nagyszámítógép bázisú, professzionális kiadóknak és nyomdákban működtetett számítógépes rendszerektől. Kialakulásuk is mint a PC egyik új alkalmazási területének felfedezése ment végbe. 1985-ben az Apple-Macintosh PC-jére PostScript néven szövegszerkesztő rendszert fejlesztett ki. Később ez vált a házi kiadványszerkesztő rendszerek nem hivatalos "szabványnyelvévé". Miután az új alkalmazási terület adva volt, más szoftverházak is előálltak kiadványszerkesztő szoftvercsomagokkal - ezek száma gyorsan nőtt a piacon, 1986 novemberétől 1987 júniusáig megduplázódott.

A házi szövegszerkesztő rendszerek terjedésének a legnagyobb lendületet a lézerpinterek alkalmazása adta. Ez a nyomtatási eljárás ugyanis az, amit a kiadványok hálázatos előállítását olyan minőségben teszi lehetővé, hogy megfelel a hagyományos

nyomdák által nyomtatott termékek esztétikai követelményeinek. A lézerprinter - mint a számítógépek egy újfajta, a réginél sokkal könnyebben olvasható, jobb minőségű outputot előállító perifériája - gyorsan népszerűvé vált. Egy felmérés szerint 1986-ban az Egyesült Királyságban kb. 20 ezer lézerprinter volt használatban az üzleti életben, amit a vállalatok a régi, előregedett mátrixnyomtatók helyett vettek, s kizárólag azok kiváltására használtak. Mivel ezeknél a vállalatoknál akadt szabad kapacitású PC is, örömmel vették az új alkalmazás lehetőségét, felismerve a házi kiadványelőállításban rejlő nagy pénz- és időmegtakarítási lehetőségeket.

A házi kiadványelőállító rendszerek elterjedése a könyvtárak számára gazdaságilag nem szerencsés időszakban zajlott. Egybeesett az automatizált katalógusok kialakításával, s amelyik könyvtár a komplex számítógépes rendszerre való áttérés mellett döntött, azt meghatározott ütemterv szerint bonyolította, így új alkalmazásra a technikára szánt, amúgy sem csekély költségen felül kellett pénzt előteremteni. Sok könyvtár felismerte azonban, hogy az asztali kiadványelőállító rendszerekre, és a szükséges hardverre költött pénz gyorsan megtérül, mivel a könyvtárban különösen gazdag az alkalmazás lehetősége. A gyakorlat hamar kialakult. Felhasználták jelentések, körlevelek, egyéb postázandó nyomtatványok előállítására, bibliográfiák, könyvtárhasználati útmutatók, statisztikák publikálására, önálló publikációk, könyvek, oktatási segédletek kiadására, olvasójegyek és más könyvtári nyomtatványok házilag előállítására.

Az asztali kiadványszerkesztő rendszerek kialakulása és könyvtári használatának rövid ismertetése után a kiadvány megkísérli felvázolni a perspektívát. Az idő korai, a tapasztalat még kevés ahhoz, hogy az új technológia pontos helyét kijelöljék a "nyomtatott világban", de az már most látszik, hogy egy fontos fordulóponthoz érkeztünk. A komputer előállítók azért bíznak benne, mert a termék minősége a hagyományos nyomdai termékénél jobb, az eljárás olcsóbb, és a használat könnyen megtanulható, kevesebb szakértelmet igényel, mint az egyes szerkesztői-nyomdai tevékenységek. Az üzleti világ lelkesen konstataulta, hogy megteremtették számára a gyors, önálló házi kiadványkészítés lehetőségét. A könyvtárak elégedettek, hogy egy technológiával elláthatják magukat a működéshez szükséges nyomtatvánnyal, megoldják a papírhordozón rögzített információs szolgáltatások előállítását, és a saját kiadói tevékenységet is.

Több intézménytípusnak saját kiadói tevékenység folytatása esetén azt a hiányszórást, hogy a lézerprinter teljesítőképesége limitálja a példányszámot, ellensúlyozza az az előny, hogy a kiadásnak soha nincs vége, a piac igényei szerint a rendszer bármikor képes további példányokat produkálni. Ez az általában amúgy is kis példányszámban publikáló nem profi kiadóknak újabb megtakarítást eredményez a kockázat teljes kizárásával.

A rendszerek szülőhelyén, az USA-ban a gyorsaságát emelik ki, mint meghatározó tulajdonságot: lehetővé teszi a kultúrált, nyomtatott formában történő, de mégis gyors kommunikációt.

A kiadvány külön fejezetekben elemzi a könyvtári szempontú előnyöket és hátrányokat. A mérték természetesen a hagyományos nyomdai eljárással készült termék.

Az előnyök meggyőzőek: a produktum jól olvasható, elegáns, teljesen megfelel a nyomtatott szövegen csiszolódott ízlésnek. Tiszta haszonként jelentkezik, hogy először nincs gépírási költség, másodsor a nyomdai szolgáltatás költségei megszűnnek. A kiadvány elkészülésének idejét a hagyományos töredékére rövidíti. A lézerprinter teljesítő-

képességét meg nem haladó példányszám esetében igen gyors a megjelenés. Az eljárás, amivel egy sor szakember munkája kiváltható, aránylag könnyen megtanulható, a rendszer házilagos használata nem igényel különösebb szakértelmet. Az eszközök ára csökkenő tendenciát mutat 1985 óta, s ez a tendencia az IBM-nek a piacra lépésével erősödni látszik. A problémák, amikre szintén felhívja az olvasó figyelmét, megfontolandók: a rendszer beszerzése és üzembe állítása ma még nem elég egyszerű. A Macintosh által kínált hardver és szoftver a legelterjedtebb, de sokan vannak már a piacon, s nem alakult még ki az a kínálat, hogy komplett, bevezetett rendszert lehessen venni egy szállítótól. A választékbővülés egyelőre még csak a gondokat növeli: minél több gyártó lép fel, a választás a felhasználónak annál nehezebb.

A folyamatos árcsökkenés ellenére a rendszer még mindig elég drága. Egy nagyobb könyvtár igényeinek megfelelő konfiguráció és a szoftver kb. 20 ezer fontba kerül, de a legtöbb könyvtárnak még a legegyszerűbb, igen kis kapacitású konfiguráció - 9 ezer font - is túl drága. Nem olcsó az üzemeltetése sem. Az üzemeltetéshez egy kezelő-szakemberre van szükség, akinek könyvtári alkalmazása csak abban az esetben gazdaságos, ha a rendszer teljes kapacitását kihasználják. Az, hogy a kiadványt olcsón házilag előállítják, még nem jelent egyértelműen haszonnal járó kiadói tevékenységet a könyvtárak számára. A "publishing" a termék elkészítésén kívül annak értékesítését is magába foglalja. A teljes tevékenység megfelelő menedzselését pedig a produktumot olcsón előállító eljárás nem helyettesíti, sőt adott esetben a lehetőség meggondolatlan pénzszerűsítésre is inspirálhat. A leendő felhasználó könyvtárnak praktikus jótanácsokkal is szolgál a kiadvány: beszerzés előtt gondosan kell mérlegelni, a könyvtárnak valóban szüksége van-e az asztali kiadványszerkesztő rendszerre, mennyibe fog kerülni, mire szándékozik használni, és ki tudják-e használni a kapacitását, ki fog rajta dolgozni, majd a beszerzésről való döntés után gondosan kell keresni a legmegfelelőbb konfiguráció legjobb beszerzési helyét.

Ezek a közhelyeszerű jótanácsok a leírtak végső összegzésének eredményeként azért nem egészen feleslegesek. Nem felesleges az sem, sőt a kiadvány legnagyobb erényének mondható, hogy igyekszik a könyvtárak szempontjából objektíven csoportosítani az előnyöket és a hátrányokat. Amit nem tud megtenni, az a használat olyan értékelése, hogy az alkalmazó könyvtárakban mennyire emelte a szolgáltatások színvonalát, mennyire módosította egy-egy könyvtár image-át az új eljárás alkalmazása. Ennek leméréséhez még kevés az eltelt alkalmazási idő, ez a jövő évtized izgalmas kérdése lesz. A kötetben fellelhető bibliográfia bizonyítéka szerint az asztali szövegszerkesztő rendszerekről szóló publikációk inkább csak leíró jellegűek - mint ez a könyvecske is, s még ilyenből is elég kevés született.

Jó dolog, hogy a speciálisan könyvtári alkalmazással egy 1987-ben megjelent rövid cikk után egy hosszabb lélegzetű munka is foglalkozik - ami tartalmazza egy 170 könyvtárnak megküldött rövid kérdőív feldolgozását, de ez a kérdőív is csak a használat tényére kérdez rá. A tapasztalatokat összegző publikációkra úgy tűnik, még várnunk kell.

LUKÁTSNÉ TAKÁCS Zsuzsanna